

- діяльн.: пробл. теорії та практики: зб. наук.пр. – 2012. – Вип. 1, т.2. – С. 41-47.
9. Никонова И. Каковы перспективы финансирования модернизации российской экономики // Промышленные ведомости. – 2011. – № 3-4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.promved.ru/articles/article.phtml?i>
  10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
  11. Павлюк А. Щодо тенденцій та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в післякризовий період / А. Павлюк, М. Янович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1343/>.
  12. Подмарьов О. Ю. Необходимость та значення прийняття сучасного податкового кодексу в аспекті впливу прибуткового оподаткування на інвестиційну діяльність підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eep.org.ua/files.
  13. Соколов М. Фантом у теорії оподаткування (про криву Артура Лаффера) / М. Соколов // Економіка України. – 2010. – №7. – С. 50-59.
  14. Сулыма А. И. Самофинансирование как основной источник пополнения капитала предприятия / А. И. Сулыма // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 215. – С. 131-134.
  15. Товарна структура зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/vnishno_t_balans/7034.html.
  16. Ткаченко Є.Ю. Оцінка рівня самофінансування на основі руху грошових коштів / Є.Ю.Ткаченко, О.В.Яришко // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – №1 (3). – С.147-150

УДК 338.24.01;351.711;332.142.4

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ПРОМИСЛОВІСТІ

Царук В. Ю. - Південний філіал Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний університет"

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки формування і розвиток інноваційної інфраструктури на середньострокову і довгострокову перспективу має велике значення, так як від її обґрунтованості та ефективності залежить стан національної інноваційної системи в цілому і конкурентоспроможність вітчизняних підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках. Забезпечення сталого інноваційного розвитку економіки країни вимагає не тільки існування масиву досліджень і розробок, а й прикладного застосування та ефективного їх використання.

Стан вивчення проблеми. Існує досить значний за обсягом та спектром шар сучасних досліджень регулювання інвестиційно-інвестиційних про-

цесів в економіці України. Не зменшуючи значущості внеску інших дослідників, можна відзначити праці О. Алімова, С. Білої, В. Бабича, В. Беседіна, В. Воротіна, А. Гальчинського, В. Гейця, М. Герасимчука, М. Долішнього, В. Дорофійенка, І. Лукінова, В. Лушкіна, В. Мартиненка, А. Мерзляк, І. Павлова, П. Перерви, Д. Черваньова, М. Чумаченка та багатьох інших учених, які торкалися проблем інвестиційно-інноваційної діяльності як на рівні держави, так і на рівні окремих регіонів, підприємств.

Відсутність концептуально цілісної теоретико-методологічної бази, недосконалість науково обґрунтованих рекомендацій і висновків з питань активізації державної інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів визначили актуальність і своєчасність дослідження, його науково-практичне значення.

Завдання дослідження. Метою дослідження є визначення методологічних підходів та механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в системі комплексного розвитку регіонів.

Постановка проблеми. Відсутність зв'язків промислового і наукового секторів економіки, низька сприйнятливість промислових підприємств до результатів фундаментальної і прикладної науки, відсутність стимулів і можливостей використання досягнень науки, невідповідність інноваційних ідей ринковим потребам обумовлюють низьку ефективність розвитку інноваційних процесів в українській економіці. [5]

Для збільшення інноваційної активності суб'єктів економіки необхідне формування всіх компонентів інноваційного циклу. Одним з напрямків є створення механізмів взаємодії суб'єктів, які беруть безпосередню участь в інноваційному процесі. У цьому зв'язку виникає необхідність формування інноваційної інфраструктури та створення умов для її створення та розвитку.

Для визначення поняття «інноваційна інфраструктура» нами використовується концепція процесно-утилітарного підходу, згідно з яким інновація являє собою комплексний процес створення, розповсюдження та використання нововведень. Інноваційна інфраструктура орієнтована на здійснення дифузних, нереалізованих трансформ-інновацій.

Потенційні проблеми, пов'язані з реалізацією нововведень, обумовлені наступними групами факторів:

- неготовністю можливих споживачів нововведення до його використання внаслідок слабкої ресурсної забезпеченості;
- слабкою ресурсною забезпеченістю самого інноватора;
- наявністю інформаційного «вакууму» між інноватором і споживачем нововведення.

Визначальну роль у функціонуванні ІС грає держава, яка визначає правила функціонування та взаємодії учасників інноваційного процесу через формування нормативно-правового середовища. В ІС входять власне суб'єкти інноваційної діяльності - організації та фізичні особи, які беруть участь у створенні та просуванні інноваційного продукту, і об'єкти інфраструктури - організації, що сприяють здійсненню інноваційної діяльності.

Діючи в Україні державні фонди, що підтримують інноваційну діяльність і комерціалізацію технологій, можуть бути більш ефективно включені в процес формування національної інноваційної системи.

Відносно формування інноваційної інфраструктури, практика питання зводиться до двох основних моментів: інвестиції будуть здійснюватися тільки у випадку, якщо це буде вигідно; інвестиції будуть здійснюватися, якщо будуть створені сприятливі умови. Таким чином, очевидно, що зовнішній механізм повинен зводитися до встановлення економічних та організаційних рамок, в яких будуть здійснюватися інвестиції в інноваційну інфраструктуру. Ці міркування дають підстави, розкриваючи сутність явища, назвати механізм формування інноваційної інфраструктури організаційно-економічним.

Організаційно-економічний механізм формування інфраструктури є зовнішнім механізмом, призначеним для маніпулювання процесами створення та розвитку інноваційної інфраструктури. [4]

Якщо уявити організаційно-економічний механізм як систему ланок, які забезпечують рух в бажаному напрямку, то такими ланками будуть регламенти, які можна визначити як правила, що регулюють порядок будь-якої діяльності. Регламентами в даному контексті слід вважати закони, інструкції, методики, стандарти, нормативи, положення, статuti, алгоритми, постанови, рекомендації та інші нормативні акти. Регламенти можна класифікувати на імперативні і диспозитивні. Імперативні регламенти являють собою обов'язкові до виконання нормативні акти, а їх невиконання тягне за собою адміністративні або економічні санкції. Диспозитивні регламенти являють собою «нежорсткі» з можливістю вибору або відмови установки, які спонукають учасників інвестиційного процесу діяти в бажаному напрямку.

Аналіз зарубіжних програм державної підтримки фінансової інноваційної інфраструктури (ФІ) показав, що існують дві основні моделі:

1. Державні інвестиції безпосередньо в інноваційні компанії (наприклад, американська державна програма розвитку інноваційного бізнесу - SBIR (Small Business Innovation Research));

2. Державні інвестиції в спеціальні фонди. Тут необхідно виділити два підвиди програм: створення державного фонду, що здійснює пряме інвестування в інноваційні проекти, і створення т. зв. фонду фондів, що здійснює інвестиції у приватні венчурні фонди (наприклад, ізраїльська програма розвитку ринку венчурного капіталу - Yozma).

Потрібно відзначити, що навіть коли рішення про створення ФІ приймається на державному рівні, уряд зводить до мінімуму свою участь у прийнятті рішень про інвестування, надаючи прийняття цих рішень приватному сектору. Це можна робити тому, що там є кваліфіковані кадри у фінансовій і банківській галузі, а також розвинені фінансові ринки. [3]

З урахуванням специфіки ситуації в Україні, найбільш цікавим є розгляд досвіду Фінляндії та Ізраїлю, де на перших етапах формування венчурної індустрії значення держави було ключовим. В Україні відсутня розвинена фондова інфраструктура і ринок капіталів, тому створення за участю держави фонду фондів як раз може компенсувати «провали ринку». Держава на етапі становлення фінансової інфраструктури практично підміняє «бізнес-ангелів», які є основним джерелом фінансування на самій ранній «посівній» стадії.

Аналіз міжнародного досвіду у сфері механізмів формування інвестицій у виробничо-технологічну інфраструктуру свідчить про існування 4-х базових моделей фінансування.

Модель «забезпечення самофінансування - вихід»: держава здійснює пряме державне фінансування у створення матеріальної бази об'єкта виробничо-технологічної інфраструктури (ОПТІ) і покриває всі поточні операційні витрати, пов'язані з його функціонуванням. Державне фінансування припиняється в той момент, коли платежі фірм-учасників за послуги ОПТІ дозволяють покривати операційні витрати.

Модель «державні інвестиції в економічний розвиток науки і регіону»: держава здійснює пряме фінансування в створення і підтримку діяльності ОПТІ з метою отримання соціального / економічного ефекту (підвищення конкурентоспроможності національної економіки, створення робочих місць, розширення бази оподаткування).

Модель «управління об'єктом нерухомості»: держава виступає інвестором у створенні об'єкта інфраструктури для цілей отримання прибутку у формі орендних платежів з боку фірм-учасників.

Реалізація даної моделі вимагає створення керуючої компанії, що здійснює функції управління нерухомістю. Дана модель не отримала широкого розповсюдження і використовується, в основному, регіональними органами влади для збільшення бюджетних доходів. Фірми - клієнти такого ОПТІ є економічно стійкими суб'єктами господарювання, що знаходяться переважно на стадії поширення нововведення.

Модель «державно-приватного партнерства»: держава покриває капітальні та початкові поточні витрати (протягом 3-5 років) з передумовою згодом передати приватним інвесторам об'єкт технологічної інфраструктури. Дана модель характерна для США, де державна підтримка інноваційної діяльності здійснюється не тільки на загальнодержавному, а й на регіональному рівні в рамках "Програми промислово-університетських кооперативних дослідних центрів".

Формування інноваційної інфраструктури як цілісного інституту має ґрунтуватися на наступних принципах: залучення, системності, пріоритетності довгострокових цілей, адаптації та ефективності.

Для підвищення ефективності державної інноваційної політики необхідна «добудова» української інноваційної системи за рахунок розвитку і модифікації існуючих і створення нових елементів фінансової інфраструктури в інноваційній сфері. Основним елементом у механізмі фінансування інноваційної інфраструктури повинен стати Національний інноваційний фонд (НІФ).

НІФ повинен стати і одним з основних інститутів «фінансової селекції» при формуванні інших інститутів інфраструктури.

Основними завданнями НІФ мають стати:

- створення венчурних фондів спільно з вітчизняними та іноземними інвесторами;
- участь у створенні елементів виробничо-технологічної та інформаційно-консалтингової інфраструктури.

Фінансування НІФ пропонується здійснювати шляхом прямого вкладення в капітал фінансових ресурсів.

Оперативну діяльність Фонду пропонується здійснювати через Агентства з управління об'єктами інфраструктури.

Створення інститутів інфраструктури під егідою НІФ передбачає реалізацію наступного механізму (рис. 1).

Для цього пропонується формування коопераційних зв'язків ГЦАК і системи науково-технічної інформації (УкрНТІ) з приводу пріоритетних інноваційних розробок та суб'єктів їх реалізації.

Для прискорення системи створення інфраструктурних інститутів під егідою ГЦАК пропонується створення в кожному регіоні регіональних центрів комерціалізації інтелектуальних продуктів (РЦКІП), діяльність яких спрямована на створення доходів від використання інтелектуальних продуктів в рамках національної економіки. Діяльність ГЦАК і РЦКІП пропонується здійснювати на неприбутковій основі за рахунок коштів Ніф. Кадровий склад даних організаційних структур може формуватися за рахунок співробітників Міністерства освіти і науки та приватного сектору.

РЦКІП виконує роль каталізатора інноваційного розвитку в рамках регіонів і займається залученням в інноваційні процеси промислових підприємств, об'єктів виробничо-технологічної та фінансової інфраструктури регіону. Діяльність інноваційного центру повинна органічно вписатися в загальний процес інформатизації регіону.

Рисунок 1. Принципи реалізації механізму формування інноваційної інфраструктури

Інформаційне поле, що формується за участю РЦКІП, стане невід'ємним компонентом системи підтримки рішень державних і регіональних органів влади.

В рамках даного етапу проводиться аналіз існуючих об'єктів інформаційно-консалтингової інфраструктури на предмет необхідності подальшого фінансування, уніфікації форм звітності та процедур контролю.

Одночасно, доцільне інформування організацій науково-дослідного сектора і проведення переговорів РЦКІП з їх керівництвом щодо нових ЦКІП з керівництвом науково-дослідних організацій.

Реалізація даного етапу з метою створення виробничо-технологічної інфраструктури передбачає проведення аналізу існуючих інститутів ПТІ, виділення найбільш ефективних і перспективних, з точки зору потенціалу розвитку. Представниками АУПТ здійснюється суцільне інтерв'ювання керівників функціонуючих об'єктів інфраструктури, виявлення існуючих проблем, пов'язаних з розвитком об'єкта виробничо-технологічної інфраструктури.

В частині формування фінансової інфраструктури передбачається створення інститутів посівного, стартового і венчурного фінансування на базі існуючих інститутів фінансової інфраструктури - Державної інноваційної компанії України (ДІКУ). При всій можливій неефективності існуючих інститутів вони виконують певні функції і їх радикальне руйнування може негативно відбитися на інноваційній системі. Оптимальним є варіант «вбудовування» старих інститутів в нову систему підтримки інноваційної активності.

На першому етапі створення венчурного інституту пропонується здійснити на базі ДІКУ, що обумовлено наступними передумовами:

- Наявністю досвіду ДІКУ у фінансуванні високотехнологічних проєктів галузевого та міжгалузевого характеру;
- Наявністю стійких зв'язків ДІКУ з промисловим і науково-дослідним сектором.

Принциповим моментом є переорієнтація джерел фінансування ДІКУ. Необхідно відмовитися від існуючої системи формування фонду за рахунок відратувань галузевих позабюджетних фондів і перейти на пряме фінансування за рахунок коштів НІФ. Чинний порядок формування фонду істотно обмежує його інвестиційні можливості, обсяг залучених ресурсів недостатній для масштабної реалізації венчурних проєктів.

На базі НІФ необхідно організувати ефективну взаємодію фондів в рамках системи «наскрізного» фінансування фірм-інноваторів: при виході компанії зі стадії «старту» на наступному етапі, для забезпечення високої динаміки її розвитку, доцільно скористатися засобами ДІКУ, наданими в режимі кредитного фінансування. Така модель дозволить, з одного боку, забезпечити безперервність фінансування високоефективних розробок і, з іншого, - активно сприяти становленню в країні системи венчурного інвестування в інноваційні проєкти. [2]

З метою організації системи венчурних фондів, потрібна реорганізація відомчого підпорядкування ДІКУ Національному інноваційному фонду.

II. Етап організації інвестиційного забезпечення полягає в отриманні проєктів створення / розвитку інститутів інфраструктури з боку науково-дослідного і / або приватного сектору.

Кожним РЦКІП проводиться оголошення конкурсу на створення базових Центрів комерціалізації інтелектуальних продуктів (ЦКІП) на рівні організацій науково-дослідного сектору. Даний етап передбачає отримання проєктів створення ЦКІП, що претендують на пріоритетну реалізацію. З боку ініціаторів створення (науково-дослідних організацій і регіональних органів влади) надається концепція створення та функціонування ЦКІП.

Основною формою інвестування коштів НІФ для діючих РПТІ має стати пайова участь в капіталі організації. Як наслідок, для РПТІ у формі некомерційних організацій і підрозділів вузу доцільна зміна організаційно-правової форми переважно в акціонерне товариство. Для створюваних РПТІ доцільне проведення наступних заходів:

- Визначення потенційних учасників: ініціативною групою НІФ проводяться переговори за формами і обсягами участі;
- Пошук відповідного місця розташування ОПТІ;
- Визначення організаційної структури і т.д.

Даний етап включає в себе, також, формування проєктів створення фондів венчурного капіталу на основі державного і приватного участі.

На даному етапі проводиться оголошення конкурсу на створення венчурного фонду (ВФ). Даний етап передбачає отримання проєктів з боку ініціаторів створення венчурних фондів.

Потенційними ініціаторами створення ВФ можуть бути:

- Великі промислові підприємства;
- Фінансово-промислові групи;
- Комерційні банки;
- Регіональні органи влади (переважно спільно з першими трьома структурами).

Основні вимоги до фондів-кандидатів полягають в наступному: реєстрація та фактична діяльність на території (у галузі), заявленої в проєкті, спрямованість на фінансування українських фірм-інноваторів, наявність кваліфікованої команди менеджерів фонду. З боку ініціаторів проєкту представляється техніко-економічне обґрунтування створення венчурного фонду.

III. Третій етап полягає в проведенні експертизи проєктів створення інститутів інфраструктури. Експертиза здійснюється експертними радами, створеними при НІФ і кожному його Агентстві. Крім того, для проведення спеціальних експертиз можливе залучення сторонніх експертних груп.

Експертна рада НІФ повинна являти собою представників креативної наукової еліти; підприємців, що продемонстрували успішну реалізацію інноваційних проєктів; керівників існуючих об'єктів інноваційної інфраструктури.

До компетенції Експертної ради НІФ відноситься проведення стратегічної експертизи для оцінки довгострокових перспектив, які відкриває створення об'єкта інфраструктури.

Експертні ради Агентств НІФ здійснюють науково-технічну експертизу для оцінки значущості створення елемента інфраструктури для забезпечення реалізації результатів прикладних досліджень, можливостей досягнення науково-технічного лідерства. Експертами можуть бути фахівці в області галузевих знань у суміжних областях.

Спеціальна експертиза може проводитися сторонніми організаціями для оцінки значущості створення об'єкта інфраструктури в специфічних областях: сфері будівництва, маркетингу, технологій.

IV. Четвертий етап передбачає здійснення інвестицій в рамках узгоджених проєктів створення / розвитку об'єктів інфраструктури.

Даний етап передбачає виконання прийнятих рішень. НІФ слід вважати вищим державним органом, відповідальним за реалізацію створення об'єктів інфраструктури. Під егідою НІФ повинен розподілятися весь обсяг державного фінансування.

Надання інвестицій НІФ під проєкт створення ЦКІП здійснюється на грантовій основі. На регулярній основі РЦКІП проводиться моніторинг діяльності центру комерціалізації. Результатом впровадження представленого механізму є побудова повноцінної системи організацій, що відповідають за комерціалізацію технологій в рамках країни.

Інвестиції у фінансову інноваційну інфраструктуру здійснюються наступним чином. Кожен венчурний фонд отримує певну суму грошових коштів, що надаються ДІКУ, в обмін на неконтрольну частку в організованому фонді. У разі невдалої діяльності, венчурний фонд має право не повертати грошові кошти в ДІКУ. Після закінчення 5 років з моменту капіталізації (формування) венчурного фонду приватні партнери отримують право викупу частки ДІКУ.

Інвестиції в РПТІ, також, здійснюються на пайовій основі.

Таким чином, НІФ здійснює керівництво інноваційною інфраструктурою країни. Умови результативної діяльності НІФ полягають в наступному:

1. Фактична передача під контроль НІФ основних елементів інноваційної інфраструктури.

2. Наділення НІФ правами відповідальності за розподіл державного бюджетного і позабюджетного фінансування в законодавчо визначених обсягах.

Висновок. Невід'ємною частиною удосконалення структури інвестицій в інфраструктуру є вирішення завдання їх оптимального фінансування. В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів особливе значення має знаходження оптимального розподілу фінансових ресурсів по об'єктах інвестування та періодах, в результаті якого буде забезпечена максимальна ефективність вкладення коштів. Рішення щодо реалізації системи інвестиційного забезпечення НІФ реалізує за допомогою науково-дослідних організацій та організацій промислового та фінансового сектору, створюючи їм необхідні умови для ефективної діяльності, застосовуючи всю гаму методів управлінського впливу. НІФ діє в рамках імперативних і диспозитивних регламентів. [1] Слід зазначити, що функціонування механізму повинно виявити відсутні регламенти, що дозволяють оптимізувати процес формування інноваційної інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ассоциация частных инвесторов Украины / сеть бизнес-ангелов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaban.org/start-up.html>
2. Бернал Дж. Наука в истории общества / Дж. Бернал. – М.: Издательство иностранной литературы, 1956. – 743 с.

3. Закон «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 №2623-III / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – №48. – Ст.253. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 № 143-V / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – №45. – Ст.434 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – №29. – Ст.389 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

УДК 330.341.1:338.43.01/02

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ

Червяков І. М. – к.е.н., доцент, ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»

Постановка проблеми. Початок третього тисячоліття характеризується переходом суспільства на новий етап розвитку. Цей етап, часто званий пост-індустріальним, інформаційним, посткапіталістичним, володіє рядом особливостей, що знайшли своє відображення у працях багатьох видатних дослідників соціально-економічних трансформацій сучасності. У якості його ключових рис, як правило, згадуються глобалізація, яка порушила економічну автономію держав, зміни в інформаційно - технологічному середовищі, які потягли за собою соціальні зміни, зміни в процесі виробництва, а також, як їх наслідок, організаційні трансформації. [5]

Стан вивчення проблеми. Теоретичним і прикладним аспектам реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів присвячені розробки, представлені у наукових працях, таких науковців, як В. М. Заболотного, А. М. Власової, Б. А. Жаліло, С. М. Козаченка та інших. Ґрунтовний доробок щодо сформування та використання нової системи функціонування промисловості в умовах нестабільного середовища та економічного розвитку регіонального промислового комплексу в контексті забезпечення ефективності функціонування національної економіки здійснено вітчизняними науковцями: О. М. Алимовим, Б. М. Данилишиним, В. В. Микитенко, О. І. Тимченко, В. Ю. Худолей, А. І. Чухно, Л. Г. Чернюк, О. С. Шнипка та іншими.

Завдання дослідження. Метою статті є розробка теоретичних, методологічних та прикладних засад формування стратегії реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів та механізмів її реалізації шляхом створення регіональних зон інноваційного розвитку.

Результати дослідження. Відповідна цій новій організації суспільства економіка часто іменується «ною», «заснованою на знаннях» або «студіюючою». У цій економічній системі успіху досягають ті організації, які здатні